

Οικονομική ανάλυση των χωρών σε μετάβαση: ο ρόλος των Τραπεζών (Η εμπειρία της Ανατολικής Ευρώπης)

Του Δρος **Ηλία ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ**

Οι μεταρρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της οικονομίας της αγοράς στις χώρες με οικονομία σε μετάβαση περνούν αναπόφευκτα από τον εκσυγχρονισμό και την απελευθέρωση του Τραπεζικού συστήματος. Επιφανείς Οικονομολόγοι καθώς και Εκπρόσωποι διεθνών Οργανισμών, όπως τον Διεθνή Νομισματικό Ταμείο (IMF), της Παγκόσμιας Τράπεζας και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη, υποστηρίζουν, ότι η τραπεζική μεταρρύθμιση αποτελεί θέμα πρώτης προτεραιότητας για τις χώρες αυτές, αφού το τραπεζικό σύστημα είναι ο βασικότερος μοχλός για την ανάπτυξη, την οικονομική ανασυγκρότηση και το κτίσιμο της νέας οικονομίας: είναι το κλειδί για την ομαλή μετάβαση από ένα χρεοκοπημένο οικονομικό σύστημα προς την οικονομία της αγοράς.

Από το 1989 οι περισσότερες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης¹ άρχισαν τη μεταρρύθμιση των οικονομιών τους, από οικονομίες κεντρικού σχεδιασμού, σε οικονομίες της αγοράς.

Στην προσπάθειά τους αυτή εφάρμοσαν ένα πολυσύνθετο πλέγμα μέτρων και προγραμμάτων μακροοικονομικού χαρακτήρα. Τα μέτρα αυτά στόχο είχαν την απελευθέρωση της αγοράς αγαθών, την μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας και γενικά την ενσωμάτωση των οικονομιών τους στην παγκόσμια αγορά, καταργώντας όλα τα εμπόδια. Οι περισσότερες άρχισαν ένα εντατικό πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων του μικρού και μεσαίου μεγέθους κρατικών επιχειρήσεων, ενώ άλλες, οι λιγότερες, διαμόρφωσαν σχέδια για την αναδιάρθρωση και ιδιωτικοποίηση ακόμη και των μεγάλων κρατικών επιχειρήσεων. Παρ' όλο, ότι η εμπειρία των μακροοικονομικών μεταρρυθμίσεων διαφέρει αρκετά από χώρα σε χώρα, είναι γεγονός, ότι στις πιο πετυχημένες περιπτώσεις διαψεύστηκαν οι φόβοι για υπερπληθωρισμό ή μίας παρατεταμένης μακροοικονομικής αστάθειας με την σταθεροποίηση των τιμών, την αντιμετώπιση της έλλειψης καταναλωτικών αγαθών και την ώθηση του ιδιωτικού τομέα.

Λίγες όμως από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, που βρίσκονται σε μετάβαση κατόρθωσαν μέχρι σήμερα να αναδιαρθρώσουν και να ιδιωτικοποιήσουν ικανό αριθμό κρατικών επιχειρήσεων και το Τραπεζικό τους σύστημα. Αυτή η εξέλιξη θα προκαλέσει ανεπιθύμητες παρενέργειες στη μακροοικονομική τους σταθερότητα και την εξέλιξη των βασικών οικονομικών τους δεικτών, αφού δεν επιτρέπει την άσκηση μίας αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής προς την σωστή κατεύθυνση.

Το πρόβλημα των ζημιογόνων στο σύνολό τους κρατικών επιχειρήσεων δεν αντιμετωπίστηκε με το πνεύμα της οικονομίας της αγοράς και οι περισσότερες από αυτές χρηματοδότησαν τα ελλείμματά τους από το πλήρως κρατικοποιημένο τραπεζικό σύστημα.

Το ενδεχόμενο κλείσιμό τους, όπως επεβάλλετο, θα είχε ως αποτέλεσμα ισχυρές κοινωνικές αντιδράσεις, που θα μπορούσαν να ανατρέψουν κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια και θα ανέκοπτε την προσπάθεια στη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς.

1. *Bank for International Settlements, Economic Indicators for Eastern Europe, January 2000.*

ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Πρόγραμμα EUROFORM
ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ
ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
Η περίπτωση της Περιφέρειας Αττικής

Επιστημονικός Υπεύθυνος
 Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
 Αθήναι, 1994

Αυτό όμως υποσκάπτει τη μακροοικονομική σταθερότητα και αποδυναμώνει την επενδυτική προσπάθεια ανάπτυξης και χρηματοδότησης των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα.

Μέσα σ' αυτό το οικονομικό περιβάλλον ποίος είναι ο ρόλος που μπορεί να παίξει το Τραπεζικό σύστημα; Ποίες οι προσπάθειες για την μεταρρύθμισή του και την απελευθέρωσή του από την κρατική κηδεμονία;

Ποίος ο ρόλος του στο οικονομικό γίνεσθαι και τι μπορούν να δώσουν οι ιδιωτικές Τράπεζες στη μετάλλαξη των οικονομικών δομών, μίας κεντρικά προγραμματισμένης οικονομίας στο δρόμο της προς την οικονομία της αγοράς;

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80 το κυρίαρχο σοσιαλιστικό τραπεζικό σύστημα συνίστατο στην ύπαρξη ενός μοναδικού Τραπεζικού Υπεριδρύματος, που έπαιξε το ρόλο κεντρικής και εμπορικής Τράπεζας (mono-bank): εκτός από αυτή υπήρχε βεβαίως και το Ταμειτήριο.

Ως κεντρική Τράπεζα ήταν αρμόδια και υπεύθυνη για την έκδοση του νομίσματος καθώς και για να επιβλέπει, ώστε οι Τράπεζες να παρέχουν τις αναγκαίες ενισχύσεις προς τις κρατικές επιχειρήσεις. Επίσης, στα πλαίσια του ρόλου της ως εμπορική Τράπεζα δεχόταν καταθέσεις και έδινε βραχυπρόθεσμα δάνεια σε επιχειρήσεις. Η Τράπεζα εξωτερικού εμπορίου πλαισίωνε την κεντρική Τράπεζα προσφέροντας εξειδικευμένες υπηρεσίες στους τομείς συναλλαγών σε συνάλλαγμα και της διαχείρισης των συναλλαγματικών αποθεμάτων και εξωτερικού χρέους.

Σε αντίθεση όμως με τις Τράπεζες των δυτικών χωρών, οι οποίες παρέχουν πιστώσεις βασιζόμενες στην ανάλυση του πιστωτικού κινδύνου, οι Τράπεζες στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες παρείχαν πιστώσεις βασιζόμενες σε αποφάσεις του κεντρικού οικονομικού σχεδιασμού.

Φυσικό επακόλουθο αυτής της τακτικής ήταν ο παθητικός καταμερισμός πιστώσεων.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός και πρέπει να καταγραφεί, ότι σε όλες αυτές τις χώρες σε μετάβαση η πολιτική αλλαγή και το άνοιγμα στην οικονομία της αγοράς σηματοδοτήθηκε με αφετηρία το 1989, ενώ κάθε μία επέλεξε διαφορετικό χρονικό σημείο και διαφορετικές μεθόδους.

Ο πίνακας 1 καταγράφει με στοιχεία της Word Bank τα σημεία εκκίνησης των τραπεζικών συστημάτων τεσσάρων από αυτές τις χώρες.

Η μεταρρύθμιση αυτή σήμανε το τέλος της mono-bank, την μετάβαση στη εγκαθίδρυση του συστήματος δύο αξόνων και την εγκατάλειψη των στόχων του κεντρικού οικονομικού σχεδιασμού. Στον πίνακα 1 φαίνεται η δομή του τραπεζικού συστήματος της Ουγγαρίας, της Πολωνίας, της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, την χρονική στιγμή έναρξης της πορείας στην Μετάβαση.

Στην Βουλγαρία οι αλλαγές άρχισαν τον Ιανουάριο του 1990, ενώ στην Ρουμανία τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, ένα μήνα για την Βουλγαρία και ένα έτος για την Ρουμανία μετά την πτώση των καθεστώτων. Η παροχή μεγαλύτερης ανεξαρτησίας στα τραπεζικά στελέχη αναμένετο, αν και στις δύο προαναφερόμενες χώρες δεν υπήρχε όποια δήποτε παράδοση επιχειρηματικής αυτοδιαχείρισης.

Ακόμη, και οι μέθοδοι διάλυσης των mono-bank διαφέρουν, αφού στη Βουλγαρία εγκαθιδρύθηκαν πολυάριθμες εμπορικές Τράπεζες (59) και αρχές του 1990 υπήρχαν και 8 εξειδικευμένες στα μακροπρόθεσμα δάνεια, μία Τράπεζα εξειδικευμένη στις συναλλαγές συναλλάγματος και ένα Ταμει-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Η κατάργηση του συστήματος mono-bank

	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	ΠΟΛΩΝΙΑ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ
Ημ/νία πολιτικής αλλαγής	1989	Απρίλιος 1989	Νοέμβριος 1989	Δεκέμβριος 1989
Ημ/νία κατάργησης του συστήματος mono-bank	Ιανουάριος 1987	Ιανουάριος 1989	Ιανουάριος 1990	Δεκέμβριος 1990
Αριθμός κρατικών εμπορικών Τραπεζών ¹	4	9	59	4
Αριθμός ιδιωτικών και αλλοδαπών Τραπεζών	2	5	0	2
Αριθμός εξειδικευμένων Τραπεζών ^{1,2}	10	1	8	2
Αρ. Τραπεζών εξειδικευμένων σε συναλλαγές συναλλάγματος ¹	1	3	1	1
Αριθμός Ταμειυτηρίων ¹	1	1	1	
Τελευταία νομοθετική ρύθμιση	Ιανουάριος 1987	Ιανουάριος 1989	Μάιος 1990	Απρίλιος 1991

Πηγή: World Bank (1989, 1990, 1991)

1. Εξαιρουμένων των Τραπεζών εξειδικευμένων σε συναλλαγές συναλλάγματος (foreign exchange banks).

2. Υπολογισμοί κατά την ημερομηνία της κατάργησης του συστήματος mono-bank.

Χαρακτηριστική υπήρξε η πορεία των Βαλκανικών χωρών, αφού μόνο μετά την Μεταπολίτευση και τις πολιτικές ανακατατάξεις έγινε δυνατόν να προχωρήσουν οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες για την απελευθέρωση του τραπεζικού τους συστήματος.

τήριο. Ταυτόχρονα στη Βουλγαρία αποφασίστηκε και πουλήθηκε ένα μεγάλο μέρος των μετοχών σε κρατικές επιχειρήσεις έτσι, ώστε να μειωθεί ο άμεσος έλεγχός τους.

Σε αντίθεση το ρουμανικό τραπεζικό σύστημα διέθετε περιορισμένο αριθμό Τραπεζών. Οι δραστηριότητες εμπορικού χαρακτήρα της κεντρικής Τράπεζας mono-bank μεταβιβάστηκαν σε μία νεοϊδρυθείσα κρατική Τράπεζα².

Τα βασικά χαρακτηριστικά, που χαρακτηρίζαν και χαρακτηρίζουν σε κάποιο βαθμό και σήμερα το τραπεζικό σύστημα των χωρών σε Μετάβαση, είναι αντιπροσωπευτικά για την κατάσταση, που επικρατεί στον τομέα αυτό σε όλες τις πρώην ανατολικές χώρες.

Τα βασικότερα είναι:

Το ανεπαρκές σύστημα πληρωμών φυσική συνέπεια του οποίου υπήρξε η υπέρμετρη συσσώρευση αποθεματικών και υποχρεώσεων, με αποτέλεσμα την απώλεια του ρόλου του μεσάζοντα, αφού οι ιδιώτες πελάτες απέφευγαν τη χρησιμοποίησή του για την εκτέλεση πληρωμών.

Η διάσπαση του πλήρως συγκεντροποιημένου τραπεζικού συστήματος δημιούργησε μία σειρά από κρατικές Τράπεζες, με διοίκηση και προσωπικό, που δεν είχε εμπειρίες από ανάπτυξη εργασιών μέσα σε συνθήκες ενδοτραπεζικού ανταγωνισμού και λειτουργίας των μηχανισμών της οικονομίας της αγοράς.

Οι νέες κρατικές Τράπεζες, που δημιουργήθηκαν από την διάσπαση του mono-bank, έπρεπε να αναδιοργανωθούν μέσα σε συνθήκες κατακόρυφης πτώσης της εθνικής και βιομηχανικής παραγωγής, κλεισίματος εργοστασίων, υπερχρέωση κρατικών επιχειρήσεων, δημιουργία μικρών ιδιωτικών επιχειρήσεων χωρίς κεφαλαιακή επάρκεια κ.λ..

Η ανυπαρξία κανονιστικού και εποπτικού πλαισίου κατάλληλου για τις ανάγκες της οικονομίας της αγοράς και η πλήρης ανεπάρκεια εξειδικευμένων στελεχών να ανταποκριθούν στις δημιουργημένες νέες συνθήκες και προοπτικές.

Οι αγροτικές τράπεζες διακινούσαν κεφάλαια από και προς πλήρως κρατικοποιημένους ή υπό ασφυκτικό κρατικό έλεγχο αγροτικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι όμως δεν είχαν την δυνατότητα να λειτουργούν σε συνθήκες ανταγωνισμού.

Τα πολλά μη αποδοτικά δάνεια, που δόθηκαν από τις mono-bank, απόρροια των δανειοδοτικών πρακτικών της εποχής του κεντρικού οικονομικού σχεδιασμού.

Η μη επαρκής εκπαίδευση των διορισθέντων τραπεζικών υψηλόβαθμων στελεχών, σχετικά με το τραπεζικό management και την αξιολόγηση κινδύνων, καθώς επίσης και τις χρηματοδοτήσεις με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια.

Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, μέσα σε συνθήκες κρατικού ελέγχου και έλλειψης ανταγωνιστικού περιβάλλοντος στη διάρκεια του παλαιού καθεστώτος, καθυστέρησαν την ανάπτυξη, έστω και αυτών των Τραπεζών, που λειτουργούσαν.

Κατά κανόνα υπήρχαν μία κεντρική εμπορική Τράπεζα εξωτερικού εμπορίου, μία αγροτική και ένα ταμειυτήριο.

Οι διαφορές, που προέκυψαν κατά χώρα στην πορεία της Μετάβασης, είναι αποτέλεσμα των διαφορετικών μεθόδων, που ακολουθήθηκαν για την διάλυση της mono-bank, καθώς και από την αρχική περίοδο των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών.

Από την εποχή της κατάρρευσης των κεντρικά σχεδιασμένων οικονομιών των πρώην ανατολικών χωρών ξεκίνησαν μία σειρά από καθοριστικές για το μέλλον του τραπεζικού συστήματος των χωρών αυτών μεταρρυθμίσεις.

Έχει μεγάλη σημασία το γεγονός, ότι το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Τραπεζών δημιουργήθηκε με βάση τα δυτικοευρωπαϊκά³ πρότυπα. Παρά τα προβλήματα, που αντιμετώπισαν και συνεχίζουν σε κάποιο βαθμό να αντιμετωπίζουν οι τραπεζικές αγορές των χωρών σε Μετάβαση, πρέπει να δεχθούμε, ότι αυτές αναμορφώνονται συνέχεια, αποκτούν βιώσιμες και ανταγωνιστικές τραπεζικές μονάδες και προσφέρουν συνεχώς περισσότερα χρηματοπιστωτικά προϊόντα.

Δεν θα ήταν υπερβολή αν υποστηρίξουμε, ότι με ικανοποιητικούς ρυθμούς το αγκυλωμένο τραπεζικό σύστημα πέρασε στην περίοδο της μετάβασης εκσυγχρονιζόμενο συνεχώς: με την δημιουργία ενός δυαδικού συστήματος, που αποτελείται από τη μία από την κεντρική Τράπεζα και από την άλλη από τις εμπορικές Τράπεζες και τους ειδικούς πιστωτικούς Οργανισμούς.

Η κεντρική Τράπεζα⁴ ασκεί τη νομισματοπιστωτική και συναλλαγματική πολιτική και έχει την ευθύνη του ελέγχου όλων των Τραπεζών⁵.

Στις κεντρικές Τράπεζες έπεσε το τεράστιο βάρος να καταπολεμήσουν άμεσα τον πληθωρισμό, που εκδηλώθηκε αμέσως μετά την κατάρρευση των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων, μεταξύ των κεντρικά σχεδιασμένων οικονομιών και την πτώση της παραγωγής.

3. *European Central Bank Monthly Bulletin, February 1993, April 1997.*

4. *Ιστορικά διαπιστώνεται, ότι το ζήτημα της Κεντρικής Τράπεζας διέγραψε δύο περιόδους. Οι πρώτες κεντρικές Τράπεζες ιδρύθηκαν στην Ευρώπη ως παραρτήματα της κρατικής εξουσίας με κύριο στόχο την ικανοποίηση των δανειακών αναγκών της Κυβέρνησης σε περιόδους πολέμου. Κατά την περίοδο του χρυσού κανόνα, η απουσία πολέμου, και επομένως, χωρίς κρατικές παρεμβάσεις στις πιστώσεις των κεντρικών Τραπεζών, συνέβαλε, ώστε οι κεντρικές Τράπεζες να λειτουργήσουν de facto ανεξάρτητα για την επιδίωξη του στόχου της σταθερότητας των εγχώριων τιμών. Από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, υπό την επίδραση τόσο των κεντρικών, όσο και των μονεταριστικών αντιλήψεων, καθιερώθηκε να λειτουργούν σε στενή εξάρτηση από την εκάστοτε Κυβέρνηση. Σήμερα διεθνώς επανερχόμαστε στη θεσμικά κατοχυρωμένη Ανεξάρτητη Κεντρική Τράπεζα. (Για περισσότερες λεπτομέρειες της εξέλιξης των δύο αυτών περιόδων των Κεντρικών Τραπεζών Βλ. Carie et al., 1994).*

5. *Η ανεξάρτητη Κεντρική Τράπεζα νοείται σε δύο επίπεδα:*

A. *Ανεξαρτησία στόχων, θέτει ελεύθερα τους στόχους της νομισματικής πολιτικής και επιδιώκει την επίτευξή τους.*

B. *Ανεξαρτησία μέσων, όπου οι στόχοι προσδιορίζονται εξωγενώς και είναι ελεύθερη να αποφασίσει για την επίτευξή τους. (Fischer, S., 1995).*

Η εμπειρία όμως έδειξε, ότι οι κεντρικές Τράπεζες⁶ δεν είχαν τους κατάλληλους μηχανισμούς για να ασκούν ουσιαστικό έλεγχο στις λειτουργούσες Τράπεζες. Οι μηχανισμοί ελέγχου ενισχύονται συνεχώς και σήμερα φαίνεται καθαρά, ότι μπορεί να ασκηθεί αποτελεσματικός έλεγχος στις περισσότερες χώρες με ελάχιστες εξαιρέσεις, όπου αυτό ακόμη είναι αδύνατο. Οι εμπορικές Τράπεζες λειτουργούν με αποτελεσματικά δική τους ευθύνη και με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια με στόχο την επίτευξη κερδών.

Έχει εκδοθεί τελευταία μία σειρά από αποφάσεις των κεντρικών Τραπεζών και νόμοι, που υποχρεώνουν τις Τράπεζες να μεριμνούν όλο και περισσότερο για την εξασφάλιση εκείνης της φερεγγυότητας, που θα διασφαλίζει τα συμφέροντα των συναλλασσομένων με αυτές.

Επίσης, ανάμεσα στις αλλαγές, που γίνονται, ιδιαίτερη σημασία αποκτά και πρέπει να αναφερθεί με έμφαση η έκδοση πράξεων σχετικά με τους τρόπους κατάρτισης ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσης με βάση συγκεκριμένα πρότυπα και ο έλεγχός τους από εξουσιοδοτημένους και έμπειρους ελεγκτικούς φορείς. Η υλοποίηση αυτής της πολιτικής έχει αρχίσει και αποδίδει πραγματικούς καρπούς.

Έχει εξασφαλισθεί στις ξένες Τράπεζες⁷ ο ανταγωνισμός με ίδιους όρους με τις ντόπιες. Οι ξένες τράπεζες έχουν δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων, δημιουργίας Καταστημάτων, συμμετοχής σε μικτές Τράπεζες και στην άσκηση κάθε είδους τραπεζικής εργασίας.

Καθώς οι μεταρρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της οικονομίας της αγοράς σταδιακά ολοκληρώνονται στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης τόσο περισσότερο εντείνεται το ενδιαφέρον των μεγάλων διεθνών Τραπεζών για την εγκατάστασή τους, κομίζοντας μαζί τους τη σύγχρονη τεχνολογία και τα νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα.

Η πρόοδος για την εμπέδωση ενός θεσμικού πλαισίου, που θα επιτρέψει την απρόσκοπτη λειτουργία ενός τραπεζικού συστήματος πάνω σε δυτικές προδιαγραφές, ποικίλει από χώρα σε χώρα.

Οι χώρες του Βορρά, όπως η Πολωνία και η Ουγγαρία, καθώς και οι Βαλκανικές⁸ Ρουμανία και Βουλγαρία, έχουν τα πιο θετικά αποτελέσματα⁹ και δείχνουν το δρόμο, που πρέπει να ακολουθήσουν και οι υπόλοιπες, για την απελευθέρωση και τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού τους συστήματος.

Μόνο η ύπαρξη υγιούς τραπεζικού συστήματος ανεξάρτητου από το κράτος και τις όποιες δανειακές του ανάγκες εγγυάται την ομαλή μετάβαση των χωρών αυτών στην οικονομία της αγοράς.

Η μεταρρύθμιση και ο εκσυγχρονισμός του τραπεζικού συστήματος των χωρών αυτών είναι θέμα πρώτης προτεραιότητας, αφού είναι ο βασικότερος μοχλός για την οικονομική ανασυγκρότηση και την μεσομακροπρόθεσμη οικονομική σταθερότητα.

6. Μία κεντρική Τράπεζα δεν θα πρέπει να λειτουργεί και να αποφασίζει χωρίς να λαμβάνει υπόψη της και τις επιλογές της Κυβέρνησης. Αντίθετα, ο συντονισμός της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, ιδιαίτερα σ' ένα περιβάλλον, όπως αυτό των χωρών σε Μετάβαση κρίνεται επιβεβλημένος. Ο ΔΕ ΗΑΑΝ, 1997, καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι μόνο αν η Κυβέρνηση και η Κεντρική Τράπεζα συνεργαστούν, ώστε να θέσουν από κοινού τους μακροοικονομικούς στόχους θα υπάρξει αποτελεσματική βελτίωση των δεικτών της οικονομίας.

7. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (I.M.F.), March 1999, World Economic Outlook, January 2000.

8. Εκείνο που έχει σημασία είναι, ότι διαχρονικά αυξάνει συνεχώς ο αριθμός των Τραπεζών συνολικά στις χώρες της Βαλκανικής. Αυτό ισχύει περισσότερο για την Ρουμανία, κυρίως λόγω μεγαλύτερου μεγέθους της αγοράς, της πολιτικής σταθερότητας και ταχύτερης ανάπτυξης της οικονομίας. Στη Βουλγαρία υπάρχει ένας αριθμός Τραπεζών, που θεωρείται από τις Κυβερνητικές Αρχές ως ιδιαίτερα μεγάλος για το μέγεθος της αγοράς, επειδή προήλθε από την χορήγηση πολλών αδειών σε κλάδους επιχειρήσεων. Έτσι, ενώ αυξάνεται σημαντικά το ενδιαφέρον για την είσοδο στη Βουλγαρική αγορά και άλλων Τραπεζών, επιδιώκεται παράλληλα η προώθηση συγχωνεύσεων μεταξύ Τραπεζών, ώστε να δημιουργηθούν ανταγωνιστικότερες τραπεζικές μονάδες και να υπάρξουν εσωτερικές οικονομίες κλίμακας. The World Bank, Report of Bulgaria, 1997 and Report of Rumania, 1998.

9. Για τη Βουλγαρία έχει επιτευχθεί σημαντική μείωση του πληθωρισμού, ικανοποιητική εξέλιξη του ΑΕΠ και αξιόλογη αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής. Η Ρουμανία έχει εισέλθει σε ένα νέο στάδιο οικονομικής ανάπτυξης, με σημαντική μείωση του πληθωρισμού και της ανεργίας, άνοδο της παραγωγής και της παραγωγικότητας και αύξησης του ΑΕΠ. Στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, 1999.